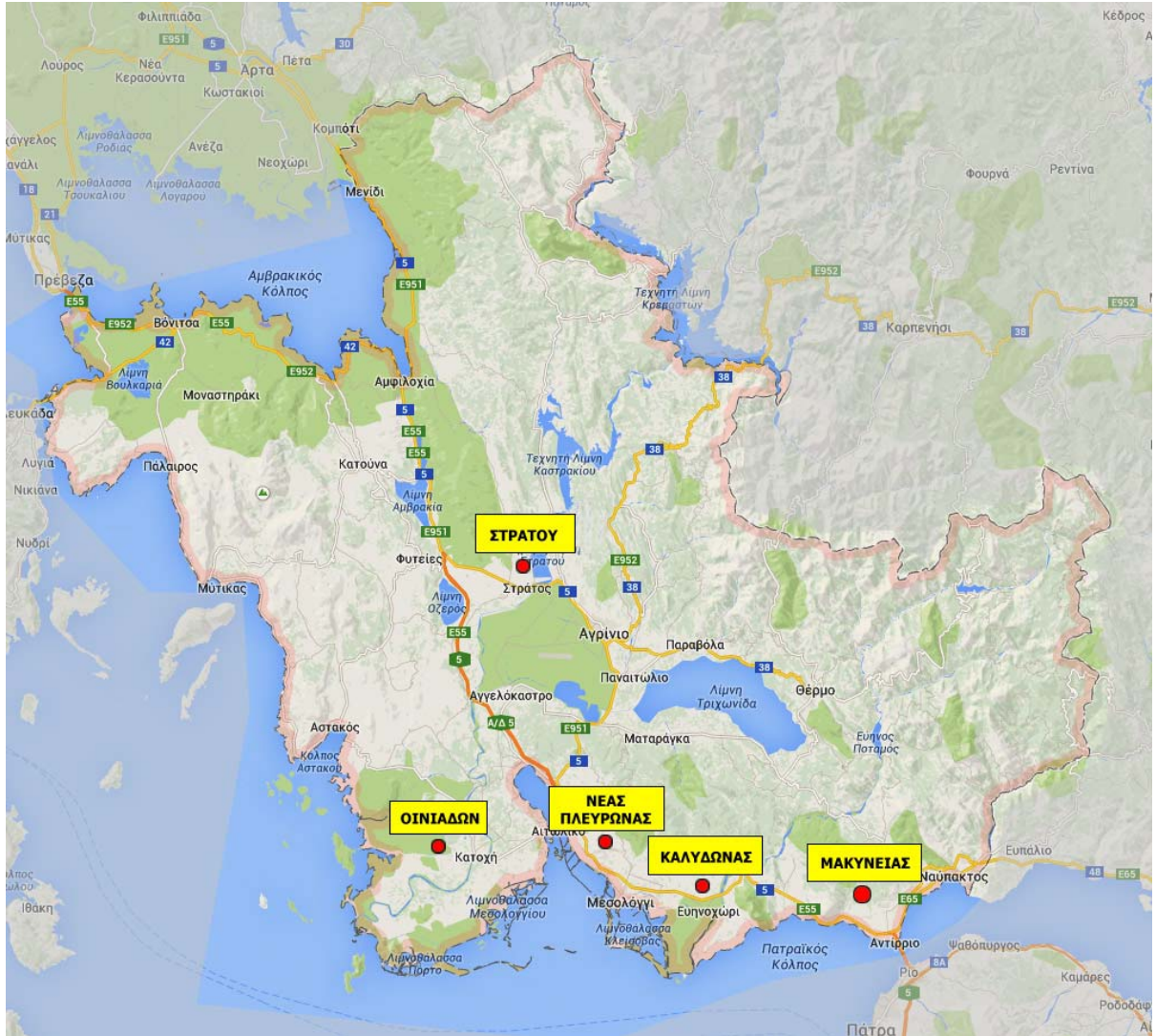

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ
ΤΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Αθήνα, 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ	σελ. 3 - 8
1. Η εξάρτηση της χώρας, ως προορισμού, από την κυρίαρχη μορφή της ζήτησης (ζήτηση ήλιου και θάλασσας)	σελ. 3 - 5
2. Ο Πολιτιστικός Τουρισμός και η σημασία του - Η αναγκαία τεκμηρίωση	σελ. 6 - 8
3. Ο Τουρισμός στην Αιτωλοακαρνανία	σελ. 9
II. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ – ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΓΟΥ	σελ. 10 - 12
III. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΩΣ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ	σελ. 13 - 15
IV. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΔΑΤΙΝΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ	σελ. 16 – 38
1. Περιγραφή έργου	σελ. 16 - 17
2. Πλαίσιο υλοποίησης του έργου	σελ. 18
3. Φορέας Διαχείρισης	σελ. 19 - 20
4. Ιεράρχηση ενεργειών που απαιτούνται για την υλοποίηση του έργου	σελ. 21 - 37
5. Σύνδεση με την τοπική κοινωνία και οικονομία	σελ. 38 - 39
V. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	σελ. 40

I. Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

1. Η εξάρτηση της χώρας, ως προορισμού, από την κυρίαρχη μορφή της ζήτησης (ζήτηση ήλιου και θάλασσας)

Εδώ και 40 περίπου χρόνια, αφότου σχεδόν επικράτησαν στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη τα οργανωμένα ταξίδια, οι χώρες της Μεσογείου και όχι μόνον, ζουν ένα καταλυτικό **τουριστικό ανταγωνισμό**, προκειμένου η καθεμιά να αντλήσει τα μεγαλύτερα δυνατά μεγέθη τουριστών (διεθνών αφίξεων) και τουριστικών εισπράξεων, με κεντρικό τουριστικό της πόλο τον ήλιο και τη θάλασσα. Όσο όμως ο ανταγωνισμός αυτός εντείνονταν και στους τουριστικούς προορισμούς ήλιου και θάλασσας προστίθεντο και νέοι πιο μακρινοί προορισμοί (π.χ. προορισμοί Ινδικού Ωκεανού, Φλόριντα), τόσο οι μεσογειακοί προορισμοί άρχισαν να αναζητούν τρόπους να βελτιώσουν την ανταγωνιστική τους θέση, διαφοροποιώντας την τουριστική τους προσφορά με προϊόντα θεματικών μορφών τουρισμού, ώστε να προσελκύσουν και ζήτηση των μορφών αυτών, που κινείται σε μεγάλο βαθμό εκτός τουριστικής αιχμής και έχει μεγαλύτερη κατά κεφαλήν τουριστική δαπάνη.

Η Ελλάδα παρά τις αρνητικές διακυμάνσεις των τουριστικών μεγεθών, οι οποίες οφείλονται κατά καιρούς σε εσωτερικές ή διεθνείς συγκυρίες, συγκαταλέγεται παγκοσμίως στους κυριότερους τουριστικούς προορισμούς, αλλά με κυρίαρχη μορφή ζήτησης αυτή του ήλιου και της θάλασσας, τη ζήτηση δηλαδή για την οποία η χώρα μας εμφανίζει παρόμοια πλεονεκτήματα και – επακόλουθα - και παρόμοια τουριστική προσφορά με τους ανταγωνιστές της, που συχνά είναι σε θέση να προσφέρουν υψηλή ποιότητα σε χαμηλότερη τιμή (βλ. ανταγωνιστές εκτός Ε.Ε. και ζώνης Ευρώ). Με βάση τα στοιχεία του 2012, που είναι η τελευταία χρονιά για την οποία υφίστανται στοιχεία σε 12μηνη βάση, τη χώρα επισκέφθηκαν 15.517.622 τουρίστες ή σωστότερα μη κάτοικοι (Πηγή: Έρευνα Συνόρων Τραπεζής Ελλάδος), εκ των οποίων το 89,3% προερχόταν από χώρες της Ευρώπης (το 63,1% από την Ε.Ε.), το 6,0% από την Ασία, το 0,2% από την Αφρική, το 3,6% από την Αμερική και το 0,9% από την Ωκεανία. Το 70,8% των εν λόγω τουριστών έφθασαν σε ελληνικούς προορισμούς αεροπορικώς, το 5,1% δια θαλάσσης και το 24,1% οδικώς (η συμμετοχή του σιδηροδρόμου στις τουριστικές αφίξεις είναι ανύπαρκτη).

Όμως, αν μελετήσει κανείς τη χρονική κατανομή των αφίξεων των τουριστών στη χώρα μας, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ-ΣΤΑΤ, διαπιστώνει ότι τους πρώτους 6 μήνες (Ιαν.-Ιούν.2012) ήλθε μόνο το 31,15, που μάλιστα κινήθηκε κυρίως στο 2^ο τρίμηνο (Απρ. –Ιούν. 2012 24,8% του συνόλου), ενώ το 55,7% του συνόλου έφθασε στη χώρα μας το 3^ο τρίμηνο, δηλαδή από τον Ιούλιο έως και το Σεπτέμβριο. Η μηνιαία κατανομή του εν λόγω τριμήνου είναι 18,45% τον Ιούλιο, 21,08% τον Αύγουστο και 16,25 % το Σεπτέμβριο. Ακόμη και οι λεγόμενοι «μέσοι» (shoulder) μήνες εμφανίζουν μικρή σχετικά συμμετοχή στο σύνολο (2,32% ο Μάρτιος, 4,03% ο Απρίλιος, 8,44% ο Οκτώβριος)

Με άλλα λόγια, στο χρονικό διάστημα ενός εξαμήνου από Μάιο έως και Οκτώβριο κινείται προς τη χώρα μας το 85% περίπου της ζήτησής της, ενώ η λεγόμενη τουριστική περίοδος που επεικώς θεωρείται, όπως σημειώνεται παραπάνω, εξάμηνη, στην πράξη συρρικνώνεται ανάλογα και με τις συγκεκριμένες συγκυρίες, αλλά και την προσφορά και τα προβλήματα του κάθε προορισμού.

Και κατά την τουριστική περίοδο του 2013, η οποία από τη σκοπιά των τηρούμενων τουριστικών μεγεθών υπήρξε μια **καλή χρονιά** (Ιανουάριος-Οκτώβριος 2013, Στοιχεία Τράπεζας της Ελλάδος: αύξηση εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης κατά 15,5%, αύξηση ταξιδιωτικών εισπράξεων κατά 14,8%), οι πρώτοι 6 μήνες (Ιανουάριος – Ιούνιος 2013, για τους οποίους υφίστανται μηνιαία στοιχεία αφίξεων της ΕΛ-ΣΤΑΤ) δεν προκύπτει, εξ όσων μέχρι σήμερα γνωρίζουμε, ότι βελτίωσαν τη συμμετοχή της στο σύνολο της ζήτησης.

Κατά συνέπεια, η Ελλάδα είναι ένας τουριστικός προορισμός με **έντονη εποχικότητα** της τουριστικής ζήτησης.

Από όλα τα ανωτέρω συνάγεται ότι η εξάρτηση της χώρας από τις παραδοσιακές ευρωπαϊκές της αγορές αφ' ενός και από τη μορφή του παραθεριστικού τουρισμού (τουρισμός ήλιου και θάλασσας) αφ' ετέρου, ο οποίος είναι εξ ορισμού εποχικός, είναι καταλυτική και την καθιστά σχετικά ευάλωτη σε περιστάσεις αρνητικών συγκυριών έναντι των ανταγωνιστών της.

Το ενδεχόμενο, λοιπόν του «ανοίγματος» σε ζήτηση θεματικών μορφών τουρισμού αναγκαστικά εξέτασε και μάλιστα έγκαιρα και η χώρα μας, προκειμένου αφενός να αμβλύνει την εποχικότητα και αφετέρου να βελτιώσει τις τουριστικές της εισπράξεις, αφού κατά τεκμήριο οι εν λόγω μορφές κινούνται εκτός περιόδου αιχμής και είναι περισσότερο αποδοτικές. Έτσι, οδηγηθήκαμε στη δημιουργία σημαντικών υποδομών και εν τέλει «προϊόντων» θεματικών μορφών τουρισμού, όπως π.χ. συνεδριακού, θαλάσσιου, ορεινού (ορειβασία, χιονοδρομία, ορεινά μονοπάτια), γκολφ, αθλητικού, τουρισμού ευεξίας (πχ θαλασσοθεραπεία) κ.λ.π.

Έτσι οδηγηθήκαμε και στη συζήτηση για τον πολιτιστικό τουρισμό, που ήταν εξ αρχής γνωστό, ότι αποτελούσε ένα σημαντικό, **το σημαντικότερο, συγκριτικό πλεονέκτημα** της χώρας έναντι των ανταγωνιστών της, ένα πλεονέκτημα, όμως, το οποίο δεν είχε, και συνεχίζει να μην έχει, αξιοποιηθεί επαρκώς.....

2. Ο Πολιτιστικός Τουρισμός και η σημασία του - Η αναγκαία τεκμηρίωση

Ο πολιτιστικός τουρισμός συνίσταται σε ταξίδια με σκοπό την επίσκεψη μνημείων της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη συμμετοχή σε καλλιτεχνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Η σημασία του Πολιτιστικού Τουρισμού για τον τουριστικό προορισμό «ΕΛΛΑΔΑ» έχει διαπιστωθεί διαχρονικά, με σειρά ερευνών-μελετών, που ανέθεσε ο Ε.Ο.Τ., με κυριότερες :

- Το **Market Study του Ελληνικού Τουρισμού** (1999-2000, ανάδοχος: κοινοπραξία των ελληνικών εταιρειών Alpha Finance A.E., Horwath Consulting E.Π.Ε., Market Research E.Π.Ε. με τη γνωστή γερμανική IPK International και την εξ ίσου γνωστή ισπανική THR). Η μεγάλη αυτή έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι το **κύριο συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας**, έναντι των ανταγωνιστών της στη Μεσόγειο, **είναι οι πολιτιστικοί της πόροι** και ιδίως οι αρχαιολογικοί της χώροι και τα μουσεία. Η διαπίστωση αυτή οδήγησε στην πρόταση η χώρα να αναδείξει το πλεονέκτημα αυτό, διαμορφώνοντας μια «εικόνα» προορισμού ήλιου + θάλασσας + πολιτισμού για τις παραδοσιακές ευρωπαϊκές της αγορές - πηγές και προορισμού πολιτιστικού τουρισμού για τις μακρινές εκτός Ευρώπης αγορές, μέσω του κατάλληλου μάρκετινγκ. Δεδομένου ότι η εν λόγω μελέτη περιλάμβανε πολλές και εκτεταμένες έρευνες αγοράς σε διάφορες αγορές - πηγές του τουρισμού μας, τα πορίσματά της παραμένουν ακόμη και σήμερα σημαντικά και δεν έχουν ξεπεραστεί με το χρόνο.
- Τη μελέτη **Tourism Marketing Plan** του Ε.Ο.Τ. (2007, ανάδοχοι οι ελληνικές εταιρείες PRC και MPB και η ισπανική THR, που μετείχε και στην προηγούμενη μελέτη). Σύμφωνα με τη μελέτη αυτή, ο πολιτιστικός τουρισμός θα έπρεπε να είναι μία από τις εννέα θεματικές μορφές τουρισμού, την οποία θα έπρεπε να προωθήσει η χώρα για τη διαφοροποίηση της εισερχόμενης ζήτησης. Την περίοδο εκείνη, η Ελλάδα είχε (και συνεχίζει και σήμερα να

έχει) μικρό μερίδιο αγοράς του παγκόσμιου πολιτιστικού τουρισμού, αν και η πολιτιστική της κληρονομιά είχε πολύ μεγάλη διεθνή αναγνώριση. Αυτό που έλλειπε – και συνεχίζει και σήμερα να λείπει - για να θεωρείται σημαντικός προορισμός πολιτιστικού τουρισμού είναι **η ικανοποιητική «σύνδεση» των διαφόρων πολιτιστικών πόρων, μ’ άλλα λόγια η προσφορά ολοκληρωμένων πολιτιστικών εμπειριών με τη μορφή διαδρομών και δικτύων.**

- Η τρέχουσα **Στρατηγική Προβολής του Ελληνικού Τουρισμού (2012-2104)** του Ε.Ο.Τ. βασίζεται στο όραμα *«Να καταστεί η Ελλάδα κυρίαρχος ευρωπαϊκός προορισμός για όλο το χρόνο, όλες τις εποχές, με εξειδίκευση στο «βιωματικό ταξίδι» (στο ταξίδι-εμπειρία)»*. Για το σκοπό αυτό προτείνει εννέα θεματικούς άξονες, ένας των οποίων είναι φυσικά και ο Πολιτισμός.

Στη σημασία αυτή αναφέρθηκε και η πρόσφατη μελέτη της εταιρείας Mc Kinsey Hellas, που παρουσιάστηκε στο πρόσφατο συνέδριο του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (Σ.Ε.Τ.Ε.) (Νοε. 2013) με τίτλο «Τουριστικός Στρατηγικός Σχεδιασμός: Οδικός Χάρτης Υλοποίησης», σύμφωνα με την οποία η χώρα μπορεί να αποτελέσει κέντρο για τον πολιτιστικό τουρισμό, ο οποίος στρέφεται κυρίως στις αρχαιότητες, εφ’ όσον αναλάβει μια συντονισμένη προσπάθεια δημιουργίας πολιτιστικών προϊόντων, αναβάθμισης των αρχαιολογικών χώρων και μουσείων κ.α. Οι προτάσεις αυτές, που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο της 5^{ης} Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020, με τον τίτλο «Κέντρο της Κλασικής Εποχής», προβλέπουν άξονες και επί μέρους δράσεις για την προσφορά υψηλού επιπέδου πολιτιστικής εμπειρίας σε επισκέπτες που ενδιαφέρονται για την ελληνική αρχαιότητα.

Παρά, όμως, τη διαχρονικά διαπιστωμένη και τεκμηριωμένη σημασία του πολιτιστικού τουρισμού, δεν έχουν γίνει τα τελευταία 10 χρόνια τα κατάλληλα βήματα, που θα οδηγούσαν στην ανάπτυξή του και κυρίως δεν έχει επιτευχθεί η «σύνθεση» των αρχαιολογικών χώρων και των αντίστοιχων μουσείων σε εξειδικευμένα «προϊόντα», κάτι που πρέπει να επιδιωχθεί συστηματικά και ολοκληρωμένα. Δεν είναι τυχαίο, ότι τα μόνα σχεδόν εξειδικευμένα προϊόντα, που πωλούνται τα τελευταία χρόνια σε σταθερή βάση είναι οι λεγόμενοι «κλασσικοί γύροι». Έτσι, η χώρα αντί να προβάλλει πολιτιστικούς πόρους, όσο γνωστοί και

αναγνωρίσιμοι από τον τουρίστα κι αν είναι, θα πρέπει να τους συνθέσει και να τους συνδέσει σε ενιαία εξειδικευμένα προϊόντα-εμπειρίες, μέσω οργανωτικών κυρίως (soft) προγραμμάτων και στοχευμένων δράσεων, που θα συνδέουν τις εμπειρίες αυτές απευθείας με την τουριστική αγορά. Το ίδιο προφανώς –αν όχι πρωτίστως-θα πρέπει να γίνει σε περιφερειακό επίπεδο.

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε, ότι παράλληλα με την προσέλκυση εξειδικευμένης πελατείας πολιτιστικού τουρισμού, η χώρα μπορεί να στοχεύσει στο να γνωστοποιήσει τα νέα πολιτιστικά της προϊόντα, στους τουρίστες του ήλιου και της θάλασσας, επιδιώκοντας έτσι τη συμπλήρωση του ταξιδιού τους με περισσότερες πολιτιστικές εμπειρίες.

3. Ο Τουρισμός στην Αιτωλοακαρνανία

Παρά την ύπαρξη αξιόλογων τουριστικών πόρων (αξιόλογες παραλίες, πολιτιστικά αξιοθέατα, Αμβρακικός-υγρότοπος της συνθήκης Ραμσάρ, ακτή κατάλληλη για θαλάσσιο τουρισμό-yachting κλπ) η Αιτωλοακαρνανία παραμένει περιοχή με περιορισμένη τουριστική ανάπτυξη.

Πράγματι, σύμφωνα με τα στοιχεία του Ξ.Ε.Ε. (2012), στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας λειτουργούν 74 μονάδες με 1816 δωμάτια και 3414 κλίνες συνολικά. Πρόκειται για το 0,7% του συνόλου των μονάδων της χώρας και το 0,44% του συνόλου των κλινών που λειτουργούν στην Επικράτεια. Ως γνωστόν στοιχεία για τα λειτουργούντα ενοικιαζόμενα δωμάτια και διαμερίσματα δεν τηρούνται. Από τα υφιστάμενα ξενοδοχεία 4 είναι 4*, 31 3*, 27 2* και 12 είναι 1*.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ-ΣΤΑΤ για το 2012 οι διανυκτερεύσεις στα παραπάνω ξενοδοχεία ανήλθαν συνολικά σε 248.396 (σε σύνολο 62.887.010 στην Επικράτεια) ή στο 0,39% του συνόλου. Από τις διανυκτερεύσεις αυτές μόνο το 14% αφορούσε σε αλλοδαπούς.

Από τα παραπάνω προκύπτει πλήρως το γεγονός ότι η Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας αποτελεί μια περιοχή μη ανεπτυγμένη τουριστικά, πλην όμως οι υφιστάμενες δυνατότητες ανάπτυξής της (γεωγραφική θέση, προσπέλαση, και κυρίως οι αξιόλογοι τουριστικοί της πόροι) επιβάλλουν την ανάληψη μιας προσπάθειας συνδυασμένης ανάπτυξης του Τουρισμού με τους άλλους παραγωγικούς της κλάδους, όπως αυτή που προτείνεται κατωτέρω.

II. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ – ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΓΟΥ:

Η πολιτιστική διαδρομή είναι ένα **εξειδικευμένο και επώνυμο τουριστικό προϊόν**, το οποίο διαμορφώνεται με βάση ένα συγκεκριμένο **συνεκτικό στοιχείο**.

Για την υλοποίηση μιας τέτοιας διαδρομής αρχικά, απαιτείται η επιλογή του συνεκτικού στοιχείου και των χώρων επίσκεψης, αλλά και η τεκμηρίωση, η οποία θα διευκολύνει όχι μόνο τις ξεναγήσεις, αλλά και τη δημιουργία έντυπου και ηλεκτρονικού πληροφοριακού υλικού. Η τεκμηρίωση είναι πολύ σημαντική παράμετρος, καθώς η τουριστική πελατεία μιας τέτοιας διαδρομής δεν είναι συνήθως – ή **δεν είναι μόνο** - το λεγόμενο γενικό κοινό, αλλά και άτομα με εξειδικευμένα ενδιαφέροντα π.χ. αρχαιολόγοι, ιστορικοί κ.λ.π.

Εν συνεχεία, απαραίτητο βήμα είναι η οργάνωση των επισκέψεων μέσα στους αρχαιολογικούς χώρους, αλλά και η οργάνωση της υλοποίησης των απαιτούμενων μικρών επεμβάσεων γύρω από αυτούς.

Ως εξειδικευμένο τουριστικό προϊόν η πολιτιστική διαδρομή προϋποθέτει και τοποθέτηση στην αγορά. Η τοποθέτησή της στην αγορά εσωτερικού και εισερχόμενου τουρισμού γίνεται από τουριστικά γραφεία ή τουριστικούς οργανισμούς (tour operators), που προσφέρουν το προϊόν σε ολοκληρωμένη μορφή.

Το «ΔΙΑΖΩΜΑ» προτείνει τη διαμόρφωση ενός δικτύου πολιτιστικών διαδρομών, με επίκεντρο τα αρχαία θέατρα. Το πρόγραμμα αυτό μπορεί να υλοποιηθεί μόνο σε συνεργασία με τις εκάστοτε Περιφέρειες και τις Ενδιάμεσες Διαχειριστικές Αρχές τους, αλλά και τη Διαχειριστική Αρχή του Υπουργείου Πολιτισμού.

Για το σχεδιασμό του παραπάνω προγράμματος έχει ήδη προηγηθεί συνεννόηση με τρία Υπουργεία: Ανάπτυξης, Πολιτισμού – Αθλητισμού και Τουρισμού, καθώς και με τον Ε.Ο.Τ.

Αρχικά επιλέγεται ένα «δρομολόγιο», μια σύνθεση της επίσκεψης αρχαίων θεάτρων και αντίστοιχων αρχαιολογικών χώρων και μουσείων και εν συνεχεία εξασφαλίζεται η τεκμηρίωσή τους.

Το «ΔΙΑΖΩΜΑ» αναλαμβάνει να υλοποιήσει **το μη τουριστικό** τμήμα του προγράμματος των επισκέψεων, ενώ το **τουριστικό (εμπορικό) πακέτο** της διαδρομής (τουριστικά λεωφορεία, ξενοδοχεία, εστίαση κ.λ.π.), υλοποιείται από ένα ή περισσότερα τουριστικά γραφεία.

Για να αποκτήσει μια πολιτιστική διαδρομή μεγάλη δυναμική είναι απαραίτητο να αναπτυχθεί ένα πρόγραμμα ολιστικό που θα συνδέει τα μνημεία μας με το σύνολο των τοπικών δραστηριοτήτων (πρωτογενής τομέας, γαστρονομία κάθε περιοχής, λαϊκός πολιτισμός, καταλύματα και γενικά τουριστική προσφορά κάθε περιοχής κ.λ.π.). Η σύνδεση θα γίνεται μέσα από ένα «σύμφωνο ποιότητας» και θα είναι ουσιώδες τμήμα και ποιοτικό χαρακτηριστικό της οργάνωσης της διαδρομής.

Παράλληλα απαιτούνται:

A. η ιεράρχηση των απαιτούμενων μικρών επεμβάσεων για τη βελτίωση της επισκεψιμότητας των χώρων, καθώς και για τη βελτίωση της πολιτιστικής εμπειρίας, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αναγκαίες ενημερωτικές πινακίδες, μικρές επεμβάσεις βελτίωσης των χώρων, αναβάθμιση των υποδομών κ.λ.π.,

B. η ιεράρχηση των απαιτούμενων αρχαιολογικών έργων (αναστηλωτικές εργασίες, εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης), τα οποία θα έχουν ως στόχο αφ' ενός τη συντήρηση και ολοκληρωμένη προστασία των μνημείων, αφ' ετέρου τη βελτίωση της γνώσης και εμπειρίας, που προσφέρουν στους επισκέπτες τους,

Γ. η ιεράρχηση των απαιτούμενων γενικών υποδομών (υποδομές μεταφορών για τη διασύνδεση των μνημείων, ηλεκτρομηχανολογικές υποδομές, υποδομές πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών κ.λ.π.),

Δ. η επιλογή του φορέα διαχείρισης και λειτουργίας της Πολιτιστικής Διαδρομής.

Ο συνδυασμός και η σύνθεση όλων των παραπάνω έργων και δράσεων σε μια ολοκληρωμένη «πολιτιστική εμπειρία», δικαιώνουν τη μεγάλη αποστολή των σπουδαίων μνημείων της χώρας μας: να γίνουν δηλαδή ο καταλύτης της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης και όχημα ουσιαστικής περιφερειακής ανάπτυξης της χώρας μας και τηςν κάθε επί μέρους περιοχής. Η συνάντηση των μνημείων μας μέσα από συνδυασμένες και ολιστικές δράσεις που θα έλκουν, θα ερεθίζουν, θα προκαλούν και θα προσκαλούν όλες τις ζωντανές δυνάμεις της χώρας να δηλώσουν «παρών» και να πάρουν μέρος σε μια ουσιώδη και ποιοτική ανάπτυξη, έχει το χαρακτήρα

«εθνικής αποστολής». Η αποστολή αυτή μπορεί να υλοποιηθεί μέσα από τις δυνατότητες, που μας δίνει η νέα προγραμματική περίοδος. Ένα πολύ θετικό στοιχείο είναι ότι τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προσωπικά ο επίτροπος Johannes Hahn υιοθέτησαν και επικρότησαν αυτήν την ιδέα μέσα από τη συγκεκριμένη πρόταση της «Πολιτιστικής Διαδρομής για τα αρχαία θέατρα της Ηπείρου», την οποία σας παρουσιάζουμε παρακάτω εν συντομία.

III. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, ΩΣ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ

Η «πολιτιστική διαδρομή στα αρχαία θέατρα της Ηπείρου», είναι το πρώτο πιλοτικό πρόγραμμα, το οποίο προτάθηκε από το «ΔΙΑΖΩΜΑ» και υλοποιείται σε συνεργασία με την Περιφέρεια Ηπείρου και την Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή (Ε.Δ.Α.) Ηπείρου.

Το πρόγραμμα αφορά το σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης πολιτιστικής διαδρομής, με επίκεντρο τους αρχαίους χώρους θέασης και ακρόασης της Ηπείρου, δηλαδή, της Δωδώνης, της Νικόπολης, της Κασσώπης, της Αμβρακίας και των Γιτάνων.

Η «Πολιτιστική διαδρομή στα αρχαία θέατρα της Ηπείρου» συνιστά ένα **ολοκληρωμένο έργο - «φάκελο»**, ο οποίος υποβάλλεται για έγκριση στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο του Υπουργείου Πολιτισμού και προωθείται προς ένταξη στο Νέο Ε.Σ.Π.Α. – Σ.Ε.Σ. της περιόδου 2014-2020. Μάλιστα η «**Πολιτιστική διαδρομή στα αρχαία θέατρα της Ηπείρου**» είναι το πρώτο πρόγραμμα στην Ελλάδα, το οποίο έλαβε προέγκριση στην ετήσια συνάντηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τις αρμόδιες ελληνικές Αρχές - τα Υπουργεία Ανάπτυξης και Απασχόλησης.

Πιο αναλυτικά το πρόγραμμα αυτό, συνολικού προϋπολογισμού 37.302.000 ευρώ, περιλαμβάνει 37 επιμέρους έργα και δράσεις, τα οποία έχουν ως στόχο τη συνένωση διάσπαρτων αρχαιολογικών χώρων και διαδρομών με αναβαθμισμένες σύγχρονες υποδομές.

Στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος η Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας Ηπείρου εξέδωσε τρεις προσκλήσεις για την υποβολή προτάσεων, σχετικά με παρεμβάσεις σε μνημεία και αρχαιολογικούς χώρους, καθώς και με τη σύνδεση και τη βελτίωση της πρόσβασης σε αυτούς.

Ειδικότερα, οι προσκλήσεις αφορούν τις θεματικές προτεραιότητες:

- Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (ΚΘΠ 58), συνολικής δημόσιας δαπάνης 17.000.000 €,
- Εθνικές οδοί (ΚΘΠ 22), συνολικής δημόσιας δαπάνης 15.000.000 €,
- Περιφερειακές, τοπικές οδοί (ΚΘΠ 23), συνολικής δημόσιας δαπάνης 600.000 €.

Για τη θεματική προτεραιότητα «Προστασία και διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς (ΚΘΠ 58)» ως ειδικοί στόχοι τίθενται:

- η προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη του μνημειακού πλούτου της Περιφέρειας, με σκοπό τη συμβολή των μνημείων στην τουριστική ανάπτυξη των περιοχών,
- η αποκατάσταση μνημείων και αρχαιολογικών χώρων της Ηπείρου για τη δημιουργία ενός επώνυμου πολιτιστικού και τουριστικού προϊόντος,
- η συνύπαρξη της πολιτιστικής κληρονομιάς με δράσεις σύγχρονου πολιτισμού, καθώς και ενέργειες προβολής των πολιτιστικών στοιχείων της Περιφέρειας.

Στη θεματική προτεραιότητα «Εθνικές Οδοί (ΚΘΠ 22)» τίθεται ως ειδικός στόχος η ενοποίηση του αρχαιολογικού χώρου της Νικόπολης, μνημείο της Unesco, με την παράκαμψη της Ε.Ο. Ιωαννίνων - Πρέβεζας, που σήμερα διέρχεται από τον αρχαιολογικό χώρο και τον διχοτομεί.

Στη θεματική προτεραιότητα «Περιφερειακές, τοπικές οδοί (ΚΘΠ 23)», στόχος είναι η βελτίωση του οδικού δικτύου πρόσβασης στους αρχαιολογικούς χώρους Δωδώνης, Κασσώπης και Γιτάνων.

Το παραπάνω πρόγραμμα αποτελεί ένα ολιστικό πρόγραμμα της Περιφέρειας Ηπείρου, που συνδυάζει πολιτισμό, τουρισμό, υποδομές και συνέργειες με επιχειρήσεις που παράγουν τοπικά προϊόντα στο σύνολο της Ηπείρου.

Του προγράμματος, το οποίο προωθείται μέσω του Σ.Ε.Σ. 2014-2020, έχει προηγηθεί ένα βραχυπρόθεσμο πρόγραμμα χρηματοδοτούμενο από το τρέχον Ε.Σ.Π.Α. (2007-20013), που περιλαμβάνει αποκλειστικά οργανωτικές (soft) ενέργειες, όπως δράσεις μάρκετινγκ, branding και γενικά επικοινωνίας (προβολή, δημόσιες σχέσεις), καθώς

και την τοποθέτηση της Διαδρομής, ως επώνυμου τουριστικού προϊόντος-εμπειρίας μέσω τουριστικών γραφείων, ώστε η Διαδρομή –που και σήμερα είναι εφικτό να ακολουθηθεί αλλά ως κατακερματισμένο σύνολο- να αρχίσει σταδιακά να αποκτά την αναγκαία αναγνωρισιμότητα, το δε υλικό τεκμηρίωσης και προβολής της να είναι έτοιμο προς χρήση.

IV. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΟΥ ΥΔΑΤΙΝΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ

1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΓΟΥ:

Το «ΔΙΑΖΩΜΑ», αξιοποιώντας την πλούσια εμπειρία και τεχνογνωσία, που έχει συγκεντρωθεί με τον σχεδιασμό του πιλοτικού προγράμματος της «Πολιτιστικής διαδρομής στα αρχαία θέατρα της Ηπείρου», με τη συνδρομή πάντοτε της Διαχειριστικής Αρχής του Υπουργείου Πολιτισμού και της αντίστοιχης Αρχής της Περιφέρειας Ηπείρου, προτείνει την υλοποίηση ενός ανάλογου προγράμματος Πολιτιστικής Διαδρομής στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και πιο συγκεκριμένα στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας.

Το πρόγραμμα που προτείνεται αφορά στη δημιουργία μιας «Πολιτιστικής Διαδρομής», με επίκεντρο τα αρχαία θέατρα της Αιτωλοακαρνανίας. Η Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας είναι ιδανικός τόπος για την υλοποίηση ενός τέτοιου προγράμματος, το οποίο θα είναι πλήρες και ολοκληρωμένο, καθώς θα συνδυάζει την επίσκεψη του συνόλου των πέντε αρχαίων θεάτρων της: αρχαίο θέατρο της Μακύνειας, αρχαία θέατρα Πλευρώνας και Οινιαδών, αρχαίο θέατρο της Καλυδώνας και αρχαίο θέατρο Στράτου, αλλά και των αρχαιολογικών χώρων που τα περιβάλλουν.

Το πρόγραμμα προτείνει τη «συνένωση» των διάσπαρτων αρχαιολογικών χώρων και διαδρομών της Αιτωλοακαρνανίας, που δεν είναι επαρκώς γνωστοί και προβεβλημένοι, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, σε μια ενιαία διαδρομή, την υλοποίηση σύγχρονων υποδομών, οι οποίες θα έχουν ως στόχο τη βελτίωση της προσβασιμότητας των χώρων, την υλοποίηση, όπου αυτό απαιτείται, των απαιτούμενων εργασιών προστασίας και αποκατάστασης των μνημείων της, καθώς και τη σύνδεση των μνημείων με την τοπική κοινωνία και παραγωγή. Και επί πλέον την ανάληψη όλων εκείνων των οργανωτικού χαρακτήρα

δράσεων, που θα καταστήσουν τη διαδρομή επώνυμο τουριστικό προϊόν, θα εξασφαλίσουν την αναγκαία υψηλού επιπέδου τεκμηρίωση και ερμηνεία, την προβολή της σε στοχευμένα κοινά-στόχους στην Ελλάδα και το Εξωτερικό, και θα την καταστήσουν μια αξέχαστη πολιτιστική-τουριστική εμπειρία. Ως πύλες εισόδου του εισερχόμενου πολιτιστικού τουρισμού, που θα προσελκύσει η διαδρομή, είναι αυτονόητο ότι θα είναι ο αερολιμένας Ακτίου, και το λιμάνι της Πάτρας, ενώ σημαντικό τμήμα της ζήτησης θα κινείται μέσω του Δ.Α. Αθηνών.

Η πολιτιστική εξέλιξη στην περιοχή της εν λόγω διαδρομής είναι στενά συνδεδεμένη με το υγρό στοιχείο του χώρου και με τα οικοσυστήματα, που αυτό το στοιχείο δημιούργησε ανά τους αιώνες **υπό μορφή λιμνών, ποταμών, αλλά και των δελταϊκών σχηματισμών που δημιούργησαν οι ποταμοί στις εκβολές τους** (λιμνοθάλασσες, βάλτοι, αμμολουρίδες κλπ).

Ως γνωστόν, το νερό αποτελεί θεμελιώδη πηγή ζωής και δεν είναι τυχαίο ότι οι πρώτες ανθρώπινες κοινωνίες αναπτύχθηκαν και ήκμασαν κοντά σε αυτό. Τα υδάτινα οικοσυστήματα και ιδιαίτερα εκείνα που δημιουργούνται σε εκβολές ποταμών συμπεριλαμβάνονται στους παραγωγικότερους βιότοπους του πλανήτη. Παράλληλα, συγκεντρώνουν μία εξαιρετικά πλούσια βιοποικιλότητα. Αυτά τα δύο χαρακτηριστικά δηλαδή η μεγάλη ποικιλία ζωντανών οργανισμών και η μεγάλη παραγωγικότητα σε βιομάζα, είναι οι κύριοι παράγοντες που συνετέλεσαν στην από αιώνες προσέλκυση του ανθρώπου και στην ευμάρεια των κοινωνιών που αναπτύχθηκαν εκεί. Για αυτόν ακριβώς το λόγο, στην περιοχή του κάτω ρου των δύο μεγάλων ποταμών της Αιτωλοακαρνανίας Αχελώου και Ευήνου, συναντάμε σημαντικά μνημεία μεγάλων πόλεων που αναπτύχθηκαν εκεί από την αρχαιότητα, εξελίχθηκαν και παρουσίασαν πλούσια πολιτιστική άνθιση και πολύ ενδιαφέρουσα ιστορία. Μία ιστορία μέσα στην οποία ανακαλύπτουμε σημαντικούς σταθμούς μυθοπλασίας (πάλη Ηρακλή με Αχελώο, κέρασ της αμάθειας, εξορία Αλκμέωνα και πολλά άλλα) αλλά και ένδοξους σταθμούς της ιστορίας (Μεσολόγγι – Έξοδος, Αιτωλικό – Μάχη Ντολμά κ.α.). Σχετικά μάλιστα με το παγκόσμιας ακτινοβολίας ιστορικό γεγονός της πολιορκίας του Μεσολογγίου από τον Κιουταχί, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οφείλεται εν πολλοίς στην ιδιαιτερότητα του φυσικού περιβάλλοντος γύρω από το Μεσολόγγι, όπου κυρίαρχο φυσικό οχυρό αποτελούσε η βαλτώδης έκταση και το ρηχό νερό και

όχι το χαμηλό τείχος της πόλης που έδωσε αφορμή στον Διονύσιο Σολωμό να χαρακτηρίσει την πόλη ως ένα «αλωνάκι».

Πιο αναλυτικά οι στόχοι ενός τέτοιου προγράμματος θα είναι:

- η υλοποίηση μιας ενιαίας διαδρομής και η δημιουργία του αναγκαίου έντυπου και ηλεκτρονικού πληροφοριακού υλικού,
- η «σύνδεση» των αρχαιολογικών χώρων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας – Περιφερειακής Ενότητας Αιτωλοακαρνανίας μεταξύ τους και με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής, και η σύνθεσή τους σε ενιαίο προϊόν πολιτιστικού τουρισμού και οικοτουρισμού.
- η προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη του μνημειακού πλούτου της Περιφερειακής Ενότητας Αιτωλοακαρνανίας, με στόχο τη συντήρηση και ολοκληρωμένη προστασία των μνημείων της, τη βελτίωση της αναγνωσιμότητάς τους και τη συμβολή τους στην αειφόρο ανάπτυξη των γύρω περιοχών,
- η προστασία και ανάδειξη των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος και κυρίως του υδάτινου στοιχείου, που αποτελεί συγκριτικό πλεονέκτημα της περιοχής (λίμνες, ποτάμια, λιμνοθάλασσα)
- η συνύπαρξη της πολιτιστικής κληρονομιάς με δράσεις σύγχρονου πολιτισμού, καθώς και ενέργειες προβολής των πολιτιστικών στοιχείων της Περιφερειακής Ενότητας.

2. ΠΛΑΙΣΙΟ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ:

Το πρόγραμμα «Πολιτιστική Διαδρομή στα αρχαία θέατρα της Αιτωλοακαρνανίας» μπορεί να υλοποιηθεί ως Ολοκληρωμένη Εδαφική Επένδυση.

Η Ολοκληρωμένη Εδαφική Επένδυση (Ο.Ε.Ε.) είναι ένα εργαλείο υλοποίησης εδαφικών στρατηγικών με ολοκληρωμένο τρόπο, το οποίο επιτρέπει στα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να υλοποιήσουν Επιχειρησιακά Προγράμματα με οριζόντιο τρόπο και να αντλήσουν χρηματοδότηση από διάφορους άξονες προτεραιοτήτων ενός ή περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, προκειμένου να διασφαλιστεί η υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για μια συγκεκριμένη περιοχή.

Στην περίπτωση της Πολιτιστικής Διαδρομής στα αρχαία θέατρα της Αιτωλοακαρνανίας η **ολοκληρωμένη στρατηγική** έγκειται στην ανάδειξη και χρήση των μνημείων προς όφελος της πραγματικής οικονομίας, μέσω κυρίως του τουρισμού (κλάδοι καταλυμάτων, τουριστικών γραφείων, εστίασης και αναψυχής κλπ), αλλά ταυτόχρονα σε πλήρη σύνδεση με όλους τους παραγωγικούς κλάδους της περιοχής και δη τον πρωτογενή (τοπικά προϊόντα), τη μεταποίηση τοπικών προϊόντων, τη σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή, κ.ο.κ. Επί πλέον η εν λόγω επένδυση πραγματοποιείται σύμφωνα με όλους τους οργανωτικούς όρους και προϋποθέσεις για τη δημιουργία μιας σύγχρονης και αποδοτικής σωματικά και πνευματικά τουριστικής εμπειρίας.

3. ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ:

Για την υλοποίηση μια τέτοιας διαδρομής είναι απαραίτητη η λειτουργία ενός **φορέα**, ο οποίος θ' αναλάβει **την οργάνωση και τη διαχείρισή της**. Συνήθως, πρόκειται είτε για ένα φορέα του ιδιωτικού τομέα, δηλ. μια εταιρεία διαχείρισης του προορισμού (destination management company - DMC) που σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία θα μπορούσε να είναι ένα νόμιμο τουριστικό γραφείο, είτε για ένα φορέα του ευρύτερου δημόσιου τομέα, δηλ. **έναν οργανισμό διαχείρισης του προορισμού** (destination management organization - **DMO**) που θα μπορούσε να είναι μια αναπτυξιακή εταιρεία, αλλά και οποιοσδήποτε άλλος δημόσιος ή ιδιωτικός μη κερδοσκοπικός φορέας. Στην περίπτωση, ενός μη καθιερωμένου προορισμού, όπως η Αιτωλοακαρνανία, χωρίς την ανάμιξη ενός DMO ή ενός μη κερδοσκοπικού φορέα η απαιτούμενη οργάνωση δεν είναι δυνατή, καθώς σπάνιες είναι οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες ιδιωτικοί φορείς –DMC- αναλαμβάνουν τη σχετική επένδυση και τον επιχειρηματικό κίνδυνο.

Συνεπώς πρέπει να αναζητηθεί το καταλληλότερο σχήμα, ύστερα από διαβούλευση. Παράλληλα θα πρέπει να αναζητηθούν οι πιθανές πηγές χρηματοδότησης του φορέα αυτού, καθώς και η καθιέρωση νέων ευέλικτων μορφών λειτουργίας του.

Ο φορέας θα είναι υπεύθυνος για την υλοποίηση των οργανωτικών («soft») ενεργειών, για την εξασφάλιση του απολύτως απαραίτητου προσωπικού για την καλή λειτουργία των αρχαιολογικών χώρων, τη φύλαξη και τον καθαρισμό, καθώς και για την παραγωγή διαχείριση του παραγόμενου υλικού.

Απαιτούμενες ενέργειες:

- Επιλογή τελικής μορφής φορέα λειτουργίας.
- Σύνταξη καταστατικού.
- Μελέτη οικονομικής βιωσιμότητας.
- Διερεύνηση πηγών εσόδων για την λειτουργία της πολιτιστικής διαδρομής.

Κόστος – χρηματοδότηση: .....

Δαπάνες σύστασης φορέα λειτουργίας – τεχνική στήριξη: .....

Εκτιμώμενο κόστος: .....

4. ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ:

Το εγχείρημα, όπως ήδη επισημάνθηκε, θα αφορά σε πέντε αρχαιολογικούς χώρους της Αιτωλοακαρνανίας, με «συνδεδετικό στοιχείο» τα αρχαία θέατρά τους, δηλαδή τη Μακύνεια, την Πλευρώνα, τις Οινιάδες, την Καλυδώνα και τη Στράτο.

Αρχικά πρέπει να συγκροτηθεί μια μικρή ομάδα εργασίας, η οποία θα αποτελείται από στελέχη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας - Περιφερειακής Ενότητας Αιτωλοακαρνανίας, της Ενδιάμεσης Διαχειριστικής Αρχής (Ε.Δ.Α.) της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, της Διαχειριστικής Αρχής του Υπουργείου Πολιτισμού, της αρμόδιας Εφορείας Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ».

Εν συνεχεία οι ενέργειες που πρέπει να σχεδιαστούν και να πραγματοποιηθούν για την υλοποίηση του προγράμματος είναι οι εξής:

- 1. Οργανωτικές (soft) Ενέργειες.**
- 2. Γενικές παρεμβάσεις.**
- 3. Υποδομές ανά Αρχαιολογικό χώρο.**
- 4. Επεμβάσεις στα ίδια τα μνημεία.**
- 5. Ενέργειες για τη σύνδεση των μνημείων με την τοπική κοινωνία.**
- 6. Ενέργειες για την τοποθέτηση της Διαδρομής στην τουριστική αγορά και τη σύνδεσή της με την τοπική τουριστική προσφορά**
- 7. Ενέργειες για τη σύνδεση της Διαδρομής με τους άλλους (πλην του Τουρισμού) κλάδους της τοπικής οικονομίας και δη τον πρωτογενή τομέα, τη μεταποίηση τοπικών προϊόντων, τη σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή, το εμπόριο κλπ**

1. Οργανωτικές (Soft) Ενέργειες:

Οι «Soft» ενέργειες αφορούν κυρίως το μάρκετινγκ, το branding, την προβολή της πολιτιστικής διαδρομής και γενικά τα θέματα Επικοινωνίας της, την παραγωγή έντυπου πληροφοριακού υλικού και τις εφαρμογές πληροφορικής, οι οποίες μπορούν να ενταχθούν στο πλαίσιο της πολιτιστικής διαδρομής. Αυτονόητη είναι η δημιουργία κοινής ταυτότητας με μία γραφιστική ομαδοποίηση των χώρων που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα, όπως π.χ. στις πληροφοριακές πινακίδες, στο έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό, στην ενιαία μορφή εισιτηρίου.

Αρχικά πρέπει να δημοσιευθεί από την Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας η διακήρυξη για τη διαφήμιση της πολιτιστικής διαδρομής, με προϋπολογισμό (€) και διάρκεια υλοποίησης (€).

Τα παραδοτέα του συγκεκριμένου έργου αφορούν :

- Σχέδιο στρατηγικής ανάπτυξης επώνυμου (branded) προϊόντος, που θα περιλαμβάνει το προτεινόμενο branding και ένα συνοπτικό αλλά τεκμηριωμένο marketing plan της πολιτιστικής διαδρομής, με ορίζοντα **τρία έως πέντε (3-5) έτη** εφαρμογής.
- Σχέδιο στρατηγικής επικοινωνίας σε σχέση με τις οριζόμενες ομάδες – στόχους, που θα περιλαμβάνει προτεινόμενη εκστρατεία προβολής και δημοσίων σχέσεων στις αγορές και τμήματα αγορών, τα οποία έχουν εντοπιστεί στο marketing plan.
- Λογότυπο της πολιτιστικής διαδρομής
- Δημιουργικό για το διαφημιστικό / πληροφοριακό υλικό της πολιτιστικής διαδρομής, που θα συνίσταται αρχικά σε 6 ενημερωτικά τεύχη – φυλλάδια (ένα για τη Διαδρομή ως πολιτιστικό προϊόν και από ένα για κάθε αρχαιολογικό χώρο), κόμβο (site) της πολιτιστικής διαδρομής στο διαδίκτυο και αφισέτες. Είναι προφανές ότι το δημιουργικό θα καλύπτει και οποιαδήποτε άλλη μορφή έντυπου ή ηλεκτρονικού υλικού και εφαρμογής προβλεφθεί
- Στη εκπόνηση στη συνέχεια και εφαρμογή ενός προγράμματος μέσω (media plan) για την προβολή και γενικά την Επικοινωνία της Διαδρομής

Οι ανωτέρω ενέργειες θα είναι συμβατές με τη συνολική Επικοινωνία της Περιφέρειας, ενώ το marketing plan, το δημιουργικό και το media plan θα πρέπει να αξιολογηθούν μετά την πάροδο του αντίστοιχου χρονικού ορίζοντα εφαρμογής τους και να γίνει η αναγκαία αναθεώρηση, εφόσον και όπου χρειάζεται.

Θέματα ψηφιακών εφαρμογών

Λίγοι αμφισβητούν πλέον τον καταλυτικό ρόλο της ψηφιακής τεχνολογίας στην υπηρεσία της πολιτιστικής διαχείρισης. Είναι σημαντική σε όλα τα στάδια της επικοινωνίας με τον επισκέπτη: pre visit, in situ, post visit.

Αποδέκτες των χρηματοδοτήσεων θα είναι οι Εφορείες Αρχαιοτήτων, οι οποίες θα εξοπλιστούν ψηφιακά για να επικοινωνούν [με], εξυπηρετούν, ξεναγούν και εκπαιδεύουν το κοινό τους.

Παρακάτω παρατίθενται τα ενδεικτικά ψηφιακά «όπλα» για τις Εφορείες, δηλαδή ψηφιακές εφαρμογές, οι οποίες θα συμβάλλουν στην:

A. Τεκμηρίωση:

Η υποστήριξη της διαδικασίας της επιστημονικής τεκμηρίωσης των μουσειακών συλλογών από εξειδικευμένα συστήματα προσφέρει πολλαπλά οφέλη σε επίπεδο εσωτερικής διαχείρισης και διάχυσης της πολιτισμικής πληροφορίας. Εξασφαλίζει καταρχάς τη βιωσιμότητά της, δεδομένου ότι περιορίζεται η πρόσβαση σε εύθαρτο υλικό. Εμπλουτίζει, επίσης, την ποιότητα της πολιτιστικής πληροφορίας και την καθιστά εύκολα ανακτήσιμη, λόγω της αποτύπωσης των διασυνδέσεων των πληροφοριών μεταξύ τους και της τυποποίησής της με τη χρήση ελεγχόμενων λεξιλογίων, θησαυρών όρων. Τέλος, ενισχύει τη δυνατότητα διάχυσης και διασύνδεσης των μεταδεδομένων με ευρωπαϊκά και εθνικά αποθετήρια πολιτιστικού περιεχομένου με τη χρήση διεθνών προτύπων μεταδομένων.

B. Ενημέρωση:

Ενίσχυση της διαδικτυακής παρουσίας των Εφορειών για την προβολή των αρχαιολογικών χώρων, που έχουν υπό την εποπτεία τους. Επί παραδείγματι ψηφιακοί χάρτες θα παρουσιάζουν τους χώρους αυτούς ως τουριστικούς προορισμούς, στο πλαίσιο πολυθεματικών διαδρομών, που θα περιλαμβάνουν και την ευρύτερη περιοχή στην οποία ανήκουν. Με ειδικές διαδικτυακές εφαρμογές θα δίνεται η δυνατότητα προετοιμασίας της επίσκεψης στους χώρους αυτούς (καταλύματα, σίτιση, περίπατοι, άλλα αξιοθέατα, νοητικός προσανατολισμός, προτάσεις για πλήρη αξιοποίηση της επίσκεψης). Παράλληλα η εισαγωγή των χώρων αυτών, ως προορισμών, σε ευρέως διαδεδομένες ταξιδιωτικές πλατφόρμες π.χ. tripadvisor, lonely planet, θα αυξήσει σημαντικά τη διαδικτυακή προβολή τους.

Γ. Δικτύωση - διεύρυνση κοινών:

Η ένταξη των Εφορειών και των αρχαιολογικών χώρων σε κοινωνικά δίκτυα (facebook, pinterest, tweeter) θα συντελέσει στη δημιουργία μιας ψηφιακής κοινότητας με μεγάλες δυνατότητες διεύρυνσης. Η θεμελίωση σχέσεων επικοινωνίας μέσω των δικτύων αυτών θα ενισχύσει την παρουσία των χώρων αυτών στο διαδικτυακό «γίγνεσθαι» και θα προσδώσει ιδιαίτερη δυναμική στη συνεχή διεύρυνση του κοινού τους. Η ανάπτυξη στρατηγικών επικοινωνίας θα προδιαγράψει τις ειδικές δράσεις που θα υλοποιηθούν με στόχο τη βελτιστοποίηση των αποτελεσμάτων.

Δ. Συναλλαγή (online αγορά εισιτηρίων, online πωλητήρια):

Ανάπτυξη διαδικτυακών υπηρεσιών για τη διευκόλυνση του κοινού για την αγορά εισιτηρίων ή προϊόντων των διαδικτυακών πωλητηρίων των Εφορειών, με στόχο την αύξηση των εσόδων τους.

Ε. Ερμηνεία:

Ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών και δημιουργία εγκαταστάσεων-εκθεμάτων που θα λειτουργούν ως ερμηνευτικά μέσα για την αποκωδικοποίηση της πληροφορίας, που παρέχεται στους επισκέπτες, στο διαδίκτυο και στο φυσικό χώρο. Η δημιουργία ακουστικών ξεναγήσεων, σύνθετων αφηγηματικών εφαρμογών, εφαρμογών κινητών τηλεφώνων και διαδραστικών εγκαταστάσεων-εκθεμάτων θα αναδεικνύει τις «ιστορίες», που συνδέονται με τους χώρους αυτούς με διάφορους

τρόπους (ήχος, εικόνα, βίντεο) και από διάφορες οπτικές (επιστήμονες, τοπική κοινωνία, επισκέπτες). Η σύνδεση των χώρων αυτών με το σχολείο (τυπική εκπαίδευση) θα ενισχυθεί με τη δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, που θα περιλαμβάνουν ψηφιακές εκπαιδευτικές εφαρμογές, εκπαιδευτικές επισκέψεις και παιχνίδια στους αρχαιολογικούς χώρους.

Οι ενέργειες που προκύπτουν από τα παραπάνω είναι οι εξής:

- Δημιουργία διαδραστικών εκθεμάτων – εγκαταστάσεων (οθόνες, τράπεζες, προβλητικά συστήματα, ηχοτοπία),
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη εκπαιδευτικών και ψυχαγωγικο-ερμηνευτικών εφαρμογών,
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη ιστοτόπων πολιτιστικού – τουριστικού περιεχομένου με responsive design και για φορητές έξυπνες συσκευές,
- Σχεδιασμός και ανάπτυξη διαδραστικών χαρτών με προτεινόμενες τουριστικές διαδρομές,
- Προμήθεια συστημάτων διαχείρισης περιεχομένου (CMS),
- Εφαρμογές για κινητά,
- Δημιουργία κοινών σε κοινωνικά δίκτυα (facebook, pinterest, tweeter), τροφοδότηση περιεχομένου (content seeding),
- Προμήθεια συστημάτων διαχείρισης τεκμηρίωσης,
- Ψηφιακά ερμηνευτικά μέσα : απτικός και προβολικός εξοπλισμός και ψηφιακά πανοράματα και απτικές διαδραστικές εφαρμογές στο Μουσείο (εφόσον υπάρχει) ή σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο,
- Ψηφιακοί Ξεναγοί (Ακουστικοί , Οπτικοακουστικοί , Ο/Α Διαδραστικοί),
- Ψηφιοποίηση Συλλογών και Μνημείων, Σύστημα (SW) διαχείρισης και ψηφιακής επιμέλειας συλλογής Αρχαιολογικού Χώρου - για όσους έχουν συγκροτημένη «συλλογή» προς «έκθεση»,
- Προμήθεια εφαρμογών e-shop,
- Προμήθεια εφαρμογών για online αγορές εισιτηρίων,
- Υπηρεσίες Συμβατότητας δεδομένων με εθνικά και διεθνή αποθετήρια και διεθνή πρότυπα τεκμηρίωσης.

Τελικός δικαιούχος θα είναι η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας).

Επιπλέον απαιτούμενες ενέργειες:

- Σύνταξη τεύχους των υπολειπόμενων απαιτούμενων «soft» ενεργειών.
- Προκήρυξη πρόχειρου διαγωνισμού, τον οποίο θα διενεργήσει η Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας.
- Αποσαφήνιση με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας και το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, αν και σε ποιους από τους χώρους που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα, θα υπάρχει εισιτήριο εισόδου κατά την πρώτη περίοδο λειτουργίας της Διαδρομής.
- Επαφή με το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων για τη ρύθμιση θεμάτων της έκδοσης ενιαίου εισιτηρίου.

Κόστος – χρηματοδότηση: ..... (€)

Η χρηματοδότηση θα πραγματοποιηθεί μέσω του έργου ..... (€)

Ο προϋπολογισμός είναι .....(€) και θα πληρωθεί από .....(€)

2. Γενικές παρεμβάσεις (σήμανση κλπ)

Οι παρεμβάσεις, που απαιτούνται οριζόντια σε όλους τους χώρους της πολιτιστικής διαδρομής, αφορούν κυρίως στη *σήμανση των χώρων*.

Απαιτείται:

- ξεκάθαρη, επιπρόσθετη σήμανση, η οποία αφορά στο πρόγραμμα-προϊόν της πολιτιστικής διαδρομής, τονίζοντας την παρουσία θεατρικού κτίσματος εντός του αρχαιολογικού χώρου ή την κατεύθυνση προς αυτό,
- ενίσχυση της ενότητας των χώρων με τα θέατρα, μέσω πινακίδων, που θα πληροφορούν τον επισκέπτη και για τους άλλους χώρους εντός της εν λόγω πολιτιστικής διαδρομής,
- σήμανση με κώδικες QR ή AR για τη χρήση των ψηφιακών εφαρμογών. ΚΚ

Τελικός Δικαιούχος θα είναι η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας), η οποία θα συνάψει προγραμματική σύμβαση με τη ΛΣΤ΄ Εφορεία Αρχαιοτήτων για τις εργασίες εντός των αρχαιολογικών χώρων.

Απαιτούμενες ενέργειες:

- Σύνταξη Μελέτης για τη συνολική σήμανση της πολιτιστικής διαδρομής.
- Τεύχη δημοπράτησης.

Κόστος – χρηματοδότηση: ..... (€)

Το εκτιμώμενο κόστος θα ανέλθει στα ..... ευρώ.

3. Υποδομές ανά Αρχαιολογικό χώρο.

Οι απαιτούμενες υποδομές στους αρχαιολογικούς χώρους της πολιτιστικής διαδρομής θα υλοποιηθούν από Υπηρεσίες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (Π.Ε. Αιτωλοακαρνανίας) και του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.

Γενικότερα πρόκειται για τη βελτίωση των βασικών υποδομών, ή για τη δημιουργία νέων υποδομών, όπου αυτές δεν έχουν ήδη υλοποιηθεί.

Σε αυτές εντάσσονται υποδομές μεταφορών για τη διασύνδεση των μνημείων, ηλεκτρομηχανολογικές υποδομές, ψηφιακές υποδομές (πχ ασύρματο δίκτυο το οποίο θα καλύπτει το χώρο της πολιτιστικής διαδρομής), κάλυψη από δίκτυο κινητής τηλεφωνίας, λεπτομερής σήμανση χώρων, ενημερωτικές πινακίδες, χώροι εξυπηρέτησης του κοινού (φυλάκια, εκδοτήρια εισιτηρίων, χώροι υγιεινής, εγκαταστάσεις για ΑμεΑ, χώροι στάθμευσης, σημεία στάσης, ανάπαυλας και θέασης), δίκτυα πόσιμου νερού, δίκτυα πυρασφάλειας, δημιουργία διαδρομών για τους επισκέπτες κ.α.

Αναλυτικότερα για τον προσδιορισμό των αναγκαίων υποδομών, που απαιτούνται για κάθε αρχαιολογικό χώρο της Αιτωλοακαρνανίας πρέπει να συνταχθεί από εξειδικευμένο επιστήμονα μια τεχνική έκθεση και ένα τεύχος προτάσεων για τη βελτίωση των συνθηκών επισκεψιμότητας στα αρχαία θέατρα της Αιτωλοακαρνανίας.

Απαιτούμενες ενέργειες:

- Σύνταξη τεχνικής έκθεσης και προτάσεων για τη βελτίωση των συνθηκών επισκεψιμότητας στα αρχαία θέατρα της Αιτωλοακαρνανίας.

Κόστος – χρηματοδότηση: ..... (;

4. Επεμβάσεις στα ίδια μνημεία.

Εδώ θα περιληφθούν όλες οι απαιτούμενες εργασίες αποκατάστασης, συντήρησης και αναστήλωσης των μνημείων, καθώς και εργασίες εξωραϊσμού των αρχαιολογικών χώρων, οι οποίες δεν έχουν υλοποιηθεί μέσω προηγούμενων χρηματοδοτικών προγραμμάτων.

Φορέας εδώ θα είναι οι Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Αρχικά επιλέγονται τα ώριμα έργα, για τα οποία υπάρχει η δυνατότητα άμεσης ένταξης σε χρηματοδοτικά προγράμματα. Για τα υπόλοιπα έργα, που απαιτούνται εξετάζεται η φάση της εξέλιξής τους, εκτιμάται το χρονοδιάγραμμα ωρίμανσης τους, καθώς και το εκτιμώμενο κόστος τους.

Για τον προσδιορισμό των αναγκαίων επεμβάσεων σε κάθε μνημείο, αλλά και της ωριμότητας κάθε έργου είναι απαραίτητη η συγκέντρωση και αξιοποίηση όλου του διαθέσιμου αρχειακού υλικού (φωτογραφικό αρχείο, σχέδια, αποτυπώσεις, μελέτες που έχουν εκπονηθεί, μελέτες που εκπονούνται ή υλοποιούνται κατά το τρέχον χρονικό διάστημα).

Το υλικό αυτό είναι συγκεντρωμένο στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού (Διεύθυνση Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων, ΛΣΤ΄ Εφορεία Αρχαιοτήτων Αιτωλοακαρνανίας), καθώς και στις Διαχειριστικές Αρχές της Περιφέρειας και του Υπουργείου Πολιτισμού.

Εν συνεχεία απαιτείται η διενέργεια αυτοψίας από εξειδικευμένους επιστήμονες σε όλους τους αρχαιολογικούς χώρους της Αιτωλοακαρνανίας, η επί τόπου εκτίμηση των αναγκών κάθε μνημείου και εν συνεχεία η σύνταξη μιας σειράς τεχνικών εκθέσεων για κάθε μνημείο ξεχωριστά.

Με αυτόν τον τρόπο θα καταγραφούν οι επεμβάσεις που έχουν ήδη υλοποιηθεί σε κάθε μνημείο, οι απαιτούμενες επεμβάσεις και ο βαθμός ωρίμανσής τους, καθώς και

οι προτεινόμενες νέες επεμβάσεις στα μνημεία, οι οποίες θα ενταχθούν σε προγράμματα, συγχρηματοδοτούμενα από το νέο Ε.Σ.Π.Α. – Σ.Ε.Σ. της περιόδου 2014-2020.

Για τη διευκόλυνση των παραπάνω επιστημόνων στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται τα έργα σε μνημεία που υλοποιήθηκαν στην Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας με συγχρηματοδότηση από το Γ΄ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΝΟΜΟΣ	ΚΩΔ. Ο.Π.Σ.	ΚΩΔΙΚΟΣ Π.Δ.Ε.	ΕΡΓΟ	ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΣΥΓΧΡΗΜ. ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΕΠΙΛΕΞΙΜΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ Ο.Π.Σ.	% ΠΟΣΟΣΤΟ ΑΠΟΡΡΟΦΗΣΗΣ	ΠΛΗΡΩΜΕΣ Π.Δ.Ε.	ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ
Π.Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΑΙΤΩΛΟ-ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	55701	2001ΣΕ01430013 2002ΣΕ01430024	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ - ΕΡΕΥΝΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΟΙΝΙΑΔΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΛΑΙΟΥ, ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε.	2.603.515,34	2.603.515,34	100,0%	2.641.232,57	
Π.Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΑΙΤΩΛΟ-ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	55702	2001ΣΕ01430009	ΑΝΑΔΕΙΞΗ-ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΠΛΕΥΡΩΝΑΣ, ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε.	1.388.885,07	1.388.885,07	100,0%	1.467.351,43	
Π.Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΑΙΤΩΛΟ-ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	75208	2002ΣΕ01430090	ΑΝΑΔΕΙΞΗ - ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΜΑΚΥΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΧΑΛΚΙΔΑΣ, ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	ΛΣΤ' ΕΠΚΑ	111.913,57	111.913,57	100,0%	111.913,57	
Π.Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΑΙΤΩΛΟ-ΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	75220	2002ΣΕ01430099	ΑΝΑΔΕΙΞΗ - ΑΝΑΠΛΑΣΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΣΤΟ	ΛΣΤ' ΕΠΚΑ	278.470,29	278.470,29	100,0%	293.470,29	

				ΘΕΡΜΟ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ						
Π.Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΑΙΤΩΛΟ- ΑΚΑΡΝΑ ΝΙΑΣ	9672 8	2005ΣΕ01430 005	ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ (Ι.Ν. ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙΟΥ ΒΟΝΙΤΣΑΣ)	8η ΕΒΑ	134.987,14	134.987,14	100,0%	134.987,14	*
Π.Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΑΙΤΩΛΟ- ΑΚΑΡΝΑ ΝΙΑΣ	1069 47	2006ΣΕ01430 077	ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΥ Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	ΔΕΕΜΠΚ	3.195.234,41	3.184.337,07	99,7%	3.184.337,07	
Π.Ε.Π. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	ΑΙΤΩΛΟ- ΑΚΑΡΝΑ ΝΙΑΣ	1141 32	2007ΣΕ01430 009	ΣΤΕΡΕΩΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ Ι. ΜΟΝΗΣ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ ΓΟΥΡΙΑΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	ΔΑΒΜΜ- ΔΣΑΝΜ	753.009,77	640.388,40	85,0%	687.394,12	*
ΠΟΛΙΤΙ- ΣΜΟΣ	ΑΙΤΩΛΟ- ΑΚΑΡΝΑ ΝΙΑΣ	1076 30	2006ΣΕ01430 019	ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ - ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΠΛΕΥΡΩΝΑΣ, ΝΟΜΟΥ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε.	1.300.000,00	1.267.608,23	97,5%	1.300.000,00	
ΠΟΛΙΤΙ- ΣΜΟΣ	ΑΙΤΩΛΟ- ΑΚΑΡΝΑ ΝΙΑΣ	1155 83	2007ΣΜ0143 0065	ΣΥΝΤΑΞΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΑΝΑΠΛΑΣΗ - ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ	ΛΣΤ' ΕΠΚΑ	60.000,00	23.881,45	39,8%	23.881,45	

				ΧΩΡΩΝ Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ ΚΑΙ Ν. ΛΕΥΚΑΔΑΣ						

Επίσης παρατίθεται ένα σύντομο ιστορικό των εργασιών, που έχουν ήδη γίνει ή πρόκειται να υλοποιηθούν στο άμεσο μέλλον στα αρχαία θέατρα της Αιτωλοακαρνανίας:

Θέατρο Πλευρώνας

- Για το αρχαίο θέατρο της Πλευρώνας έχει υπογραφεί Προγραμματική Σύμβαση, με τίτλο: «Έρευνα και μελέτη αποκατάστασης αρχαίων θεάτρων Πλευρώνας και Οινιαδών», ύψους 125.000 ευρώ μεταξύ της τέως Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αιτωλοακαρνανίας – νυν Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας) και του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού.
- Η ενεργοποίηση της Προγραμματικής Σύμβασης πραγματοποιήθηκε και η ανασκαφική έρευνα, η οποία είναι προϋπόθεση για την εκπόνηση της μελέτης, έχει ήδη ολοκληρωθεί.
- Ταυτόχρονα υπεγράφη και η τροποποίησή της, σύμφωνα με την οποία η έρευνα και η μελέτη αποκατάστασης των αρχαίων θεάτρων Πλευρώνας και Οινιαδών θα εκπονηθεί και θα παραδοθεί στις **30 Ιουνίου του 2014**.
- Το «ΔΙΑΖΩΜΑ» έχει, επίσης, ανοίξει «κουμπαρά» - ηλεκτρονικό τραπεζικό λογαριασμό για τις ανάγκες του αρχαίου θεάτρου της Πλευρώνας.

Θέατρο Μακόνειας

- Ο Δήμος Αντιρρίου διαθέτει χρηματοδότηση, ύψους 70.000,00 ευρώ, μέσω Προγραμματικής Σύμβασης που έχει συνάψει με το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, για την προστασία και ανάδειξη του αρχαίου θεάτρου της Μακόνειας.
- Οι εργασίες, οι οποίες επικεντρώθηκαν στη συμπληρωματική έρευνα του σκηνικού οικοδομήματος, των παρόδων και των αναλημματικών τοίχων του κοίλου του θεάτρου, είναι σε εξέλιξη.
- Παράλληλα η Εταιρεία «Γέφυρα Α.Ε.» έχει διαθέσει χορηγία, ύψους 19.200 ευρώ για την ενίσχυση του κουμπαρά του μνημείου, τον οποίο άνοιξε το «ΔΙΑΖΩΜΑ». Με τα χρήματα που συγκεντρώνονται στον κουμπαρά του μνημείου ανατέθηκε από το «ΔΙΑΖΩΜΑ» η μελέτη αποκατάστασης του μνημείου στον αρχιτέκτονα-μηχανικό, κo Νίκο Χατζηδάκη, καθώς και η

γεωτεχνική μελέτη στον κο Γιώργο Ντουσιά και την Εταιρεία Έδαφος Μηχανικοί Α.Ε.

- Η μελέτη αποκατάστασης του μνημείου έπρεπε να παραδοθεί στις **14-11-2013**. Σημειώνεται, όμως, **καθυστέρηση** στην παράδοσή της, η οποία οφείλεται στην καθυστέρηση που σημειώθηκε στις προσλήψεις προσωπικού μέσω της Προγραμματικής Σύμβασης και της συνεπακόλουθης καθυστέρησης στην έναρξη της β' φάσης των ανασκαφικών εργασιών.

Θέατρο Στράτου

- Για το αρχαίο θέατρο Στράτου έχει υπογραφεί προγραμματική σύμβαση, ύψους 80.000,00 ευρώ, μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και του Δήμου Αγρινίου για το έργο: «*Έρευνα και μελέτη αποκατάστασης – αναστήλωσης αρχαίου θεάτρου Στράτου*». Τη χρηματοδότηση διαθέτει ο Δήμος Αγρινίου. Η σύμβαση έχει ως στόχο την έρευνα και τη μελέτη αποκατάστασης – αναστήλωσης του αρχαίου θεάτρου Στράτου, προκειμένου να διαφυλαχθεί και να αναδειχθεί η τεράστια αρχαιολογική και πολιτιστική του αξία.
- Οι εργασίες που προβλέπονται στη σύμβαση θα ολοκληρωθούν **το Δεκέμβρη του 2014**.
- Το «ΔΙΑΖΩΜΑ», τέλος, συγκεντρώνει χρήματα σε ειδικό τραπεζικό λογαριασμό - κουμπάρα που θα χρηματοδοτήσουν τις συμπληρωματικές εργασίες στο μνημείο αυτό.

Θέατρο Οινιαδών

- Έχει υπογραφεί Προγραμματική Σύμβαση, με τίτλο: «*Έρευνα και μελέτη αποκατάστασης αρχαίων θεάτρων Πλευρώνας και Οινιαδών*», ύψους 125.000 ευρώ μεταξύ της τέως Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αιτωλοακαρνανίας – νυν Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (Περιφερειακή Ενότητα Αιτωλοακαρνανίας) και του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού για τη μελέτη αποκατάστασης των θεάτρων Οινιαδών και Πλευρώνας. Η ενεργοποίηση της Προγραμματικής Σύμβασης πραγματοποιήθηκε, ενώ παράλληλα υπεγράφη και η τροποποίησή της.

- Με την υπογραφή της τελευταίας η έρευνα και η μελέτη αποκατάστασης των αρχαίων θεάτρων Πλευρώνας και Οινιαδών θα εκπονηθεί και θα παραδοθεί στις **30 Ιουνίου του 2014**.
- Η ανασκαφική έρευνα, η οποία είναι προϋπόθεση για την εκπόνηση της μελέτης, είναι σε εξέλιξη.

Θέατρο Καλυδώνας

- Οι ανασκαφικές εργασίες στο αρχαίο θέατρο της Καλυδώνας, οι οποίες χρηματοδοτήθηκαν για τα έτη 2011 - 2013 από το Αρχαιολογικό Ινστιτούτο της Δανίας, με το ποσό των 200.000,00 € έχουν σχεδόν ολοκληρωθεί.
- Το «ΔΙΑΖΩΜΑ» με τη σειρά του θα διαθέσει τα χρήματα που συγκεντρώνονται στον κουμπαρά (ηλεκτρονικό τραπεζικό λογαριασμό) του μνημείου για την ανάθεση της μελέτης αποκατάστασης του θεάτρου.
- Η ανάθεση της μελέτης θα γίνει **άμεσα**.

Με βάση τα παραπάνω στοιχεία και αφού συνταχθούν οι απαραίτητες Τεχνικές Εκθέσεις, θα πρέπει να γίνει η εκτίμηση του αναγκαίου προϋπολογισμού και της ωριμότητας κάθε έργου, ώστε να διαπιστωθεί η δυνατότητα ένταξής του σε έργα συγχρηματοδοτούμενα από το νέο Ε.Σ.Π.Α. – Σ.Ε.Σ. της περιόδου 2014-2020.

Τέλος, όπου απαιτείται, θα πρέπει να προχωρήσει η ανάθεση και εκπόνηση των αναγκαίων μελετών.

Απαιτούμενες ενέργειες:

- Σύνταξη τεχνικών εκθέσεων, τευχών με προτάσεις και προϋπολογισμούς για κάθε μνημείο ξεχωριστά.
- Ανάθεση και εκπόνηση όλων των μελετών που υπολείπονται για κάθε μνημείο.

Κόστος – χρηματοδότηση: ..... (€)

Το εκτιμώμενο κόστος θα ανέλθει στα ..... (€) ευρώ και θα προσδιοριστεί μετά τη σύνταξη των Τεχνικών Εκθέσεων και των προϋπολογισμών.

5. Σύνδεση με την τοπική κοινωνία και οικονομία

Για τη σύνδεση της πολιτιστικής διαδρομής με την τοπική κοινωνία, πέραν των δράσεων της διάχυσης της πληροφόρησης και της επικοινωνίας με την τοπική κοινωνία για τη συγκεκριμένη Ο.Ε.Ε που θα προβλεφθεί από το marketing plan θα επιλεγούν καταστήματα υγειονομικού και μη ενδιαφέροντος (καφενεία, εστιατόρια, ταβέρνες, καταστήματα με τοπικά προϊόντα και είδη λαϊκής τέχνης κλπ.) στους κοντινούς οικισμούς, ώστε η τοπική κοινότητα να καταστεί αποδέκτης αλλά και αρωγός του εγχειρήματος, υπογράφοντας σύμφωνα ποιότητας. Σημαντική είναι και η σύνδεση της Διαδρομής με τοπικούς παραγωγούς αγροτικών προϊόντων ΠΓΕ ή τους αλιείς, με σκοπό την πιστοποίηση (σύνδεση) των προϊόντων τους σε σχέση με τη Διαδρομή, με την οποία θα συνδέονται (μέσω του μάρκετινγκ) όλοι οι παραπάνω επαγγελματίες. Με άλλα λόγια, η Διαδρομή θα αποτελεί την «ομπρέλλα» για την προώθηση τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών.

Θα προβλεφθεί συγκοινωνιακή σύνδεση με τα αρχαιολογικά Μουσεία και τα κέντρα των κοντινών πόλεων, αλλά και η σύνδεση με τους υπόλοιπους αρχαιολογικούς χώρους της Αιτωλοακαρνανίας.

Επίσης θα πρέπει να γίνει προσπάθεια ιατρικής κάλυψης των χώρων.

Τελικός δικαιούχος θα είναι ο Φορέας λειτουργίας της πολιτιστικής διαδρομής.

Είναι προφανές ότι αυτή η παράμετρος της διαδρομής έχει στρατηγική σημασία στην επιτυχία του όλου εγχειρήματος. Η περιοχή έχει να αναδείξει πολλά και σημαντικά προϊόντα υψηλής ποιότητας αλλά και αξιόλογες ιδιαιτερότητες. Οποσδήποτε, εξέχουσα θέση έχει το αυγοτάραχο το οποίο αποτελεί και αποκλειστικότητα, θα μπορούσε να πει κανείς, της περιοχής. Ακολουθούν τα διάφορα άλλα αλιευτικά προϊόντα όπου και εκεί υπάρχει η ιδιαιτερότητα του ότι είναι ευτραφέστερα και νοστιμότερα της ανοιχτής θάλασσας. Δεν υπολείπονται ποιότητας και ιδιαιτερότητας άλλα προϊόντα όπως το ελαιόλαδο, το κρέας, τα εσπεριδοειδή κλπ κλπ.

Κατά την πρόσφατη δεκαετία έχει υπάρξει σημαντική πρόοδος στην τυποποίηση πολλών ποιοτικών τοπικών προϊόντων είτε από συνεταιρισμούς είτε από ιδιώτες και

μάλιστα με πολύ προσεγμένο και καλαίσθητο τρόπο. Φιλότημη και αξιόλογη προσπάθεια έχει γίνει ακόμη και πάνω στην τυποποίηση και διάθεση του ντόπιου αλατιού υπό ποικίλες μορφές αυτού.

Παρά ταύτα υπάρχει ένα μειονέκτημα και αυτό είναι η έλλειψη ενημέρωσης προς τον επισκέπτη των όποιων πηγών ή καταστημάτων διάθεσης τέτοιων επίλεκτων προϊόντων και γενικότερα η πρόσβαση προς αυτά. Δηλαδή, ο επισκέπτης, είναι υποχρεωμένος να επισκεφτεί διάφορους χώρους ή καταστήματα έως ότου εντοπίσει και προμηθευτεί μία σειρά επίλεκτων τοπικών προϊόντων που επιθυμεί. Αυτό το μειονέκτημα θα μπορούσε να αρθεί με τη δημιουργία ενός «Κέντρου» συγκέντρωσης και διάθεσης εκλεκτών τοπικών προϊόντων. Ένα τέτοιο «κέντρο» μπορεί να είναι ένας μόνιμος «πολυεκθεσιακός χώρος» με μικρές ενοικιαζόμενες χωρικές μονάδες (BOXES) τις οποίες θα μπορούσε να προσαρμόσει ο κάθε παραγωγός – εκθέτης στις ανάγκες του. Διαθέτοντας δε και δυνατότητα ψυκτικών υποδομών θα μπορούσε να περιλαμβάνει και παραγωγούς νωπών προϊόντων. Έτσι, ένα τέτοιο πολύ-εκθετήριο θα μπορούσε να φιλοξενεί πιστοποιημένα ποιοτικά προϊόντα όπως :

- √ Λάδι
- √ Κρασί
- √ Ελιές
- √ Ρύζι
- √ Μέλι
- √ Αλάτι
- √ Διάφορα σιτηρά
- √ Διάφορα φρούτα (πορτοκάλια, μανταρίνια, ακτινίδια, πεπόνια, καρπούζια, ...
- √ Ψάρια (νωπά, παστά, καπνιστά, κλπ)
- √ Κρέατα από ζώα ή πουλερικά ελευθέρως βοσκής πιστοποιημένης προέλευσης
- √ κλπ

Ο εν λόγω μόνιμος «πολυεκθεσιακός χώρος» θα έπρεπε να δημιουργηθεί κοντά σε κόμβο της νέας Ιόνιας οδού έτσι ώστε να είναι επισκέψιμος και από διερχόμενους.

Απαιτούμενες ενέργειες:

Για τη λειτουργία της Διαδρομής και την πιστοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών ως προς αυτή :

- καθορισμός προϋποθέσεων ποιότητας και αισθητικής για την επιλογή τοπικών καταστημάτων ως πωλητηρίων ή σημείων ενημέρωσης – καθορισμός ελάχιστου αριθμού, καθορισμός προϋποθέσεων για την επιλογή κέντρων εστίασης και αναψυχής, λοιπών καταστημάτων, τοπικών προϊόντων κλπ
- καθορισμός προδιαγραφών για τουριστικά γραφεία (και τουριστικά λεωφορεία) που θα πραγματοποιούν τη Διαδρομή ως πακέτο
- καθορισμός προδιαγραφών για τις λοιπές τουριστικές επιχειρήσεις, που θα συνδεθούν με τη Διαδρομή
- συντονισμός με τα λοιπά σημεία ενημέρωσης τουριστών σχετικά με τις ώρες λειτουργίας των χώρων και τις παρεχόμενες υπηρεσίες,
- επαφή με εταιρίες αστικών και υπεραστικών λεωφορείων,
- επαφή με αγροτικούς συλλόγους και τοπικούς παραγωγούς – καθορισμός πλήθους και κλάδων παραγωγών,
- διερεύνηση φορέα χρηματοδότησης των δράσεων που απαιτούν χρηματοδότηση,

Κόστος – χρηματοδότηση: ..... (€)

Εκτιμώμενο κόστος: ..... (€)

V. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ ΜΕ ΤΟ ΓΥΡΩ ΦΥΣΙΚΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ- ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ

1.-Καλυδώνια

Ο ιστορικός – πολιτισμικός χώρος συνδέεται με τον ποταμό Εύηνο και τις εκβολές του. Στη βάση του λόφου που αποτελεί έδρα της Καλυδώνιας, βρέθηκαν οι κρίκοι που έδεναν τα πλωτά της εποχής εκείνης, το οποίο σημαίνει ότι υπήρχαν μέχρι εκεί αβλέμονες που έφταναν ως το ποτάμι και την ανοιχτή θάλασσα. Τα αντιπλημμυρικά και εγχειοβελτιωτικά έργα δημιούργησαν τους έφορους κάμπους Γαλατά και Ευηνοχωρίου που έχουν σήμερα αποδοθεί σε παραγωγικές καλλιέργειες. Όμως, κοντά στις εκβολές του Εύηνου, υπάρχουν ακόμα βαλτώδεις εκτάσεις που αποδίδονται στη βοσκή ντόπιας ράτσας βοοειδών. Σε αυτούς καθώς και σε απομείναντες αποκομμένους μαιάνδρους του ποταμού αλλά και στα αβαθή λασποτόπια των εκβολών του Εύηνου τρέφεται και αναπαράγεται μια ποικίλη και σπάνια ορνιθοπανίδα.

Διαδρομή : Μία πιθανή διαδρομή ξεκινάει από το ιστορικό θέατρο της Καλυδώνιας και στη συνέχεια, ακολουθώντας το δυτικό αντιπλημμυρικό ανάχωμα του Ευήνου, φτάνει στους αλμυρόβαλτους και στα λασποτόπια των εκβολών. Από εκεί, συνεχίζει επιστρέφοντας προς Μεσολόγγι ακολουθώντας την ανατολική ακτή της Κλείσοβας με επιστροφή προς Μεσολόγγι και με διέλευση από το αεραθλητικό αεροδρόμιο Μεσολογγίου και τις σχολές των ΤΕΙ. Η διαδρομή γίνεται με όχημα και έχει μήκος περί τα 25 χλμ.

Ενδιαφέροντα :

- Ο ιστορικός χώρος.
- Το ποτάμι τοπίο.
- Το τοπίο των εκβολών.
- Τα ελεύθερα βόσκοντα ζώα.
- Η ορνιθοπανίδα.
- Ιχθυοσυλληπτικές εγκαταστάσεις – ιβάρι διάυλου Κλείσοβας.
- Οι γλυκόβαλτοι της ανατολικής Κλείσοβας και η ορνιθοπανίδα τους.

- Το αεραθλητικό αεροδρόμιο του Μεσολογγίου.
- Το ΤΕΙ Μεσολογγίου με τα ιχθυολογικά εργαστήρια και τους χώρους σύγχρονων καλλιεργητικών εφαρμογών.

Δυσχέρειες και αναγκαίες παρεμβάσεις : Βελτίωση βατότητας της διαδρομής κατά μήκος του αντιπλημμυρικού αναχώματος και του λοιπού περιγύρου μέχρι τα ΤΕΙ.

Άλλα ενδιαφέροντα της διαδρομής : Αγώνες ιππόδρομου από ντόπιους καβαλαρέους (εποχικά).

2.-Πλευρώνα

Ο ιστορικός – πολιτισμικός χώρος συνδέεται με ολόκληρο το υγροτοπικό σύμπλεγμα που ατενίζει ο επισκέπτης από το λόφο της Πλευρώνας (Κλείσοβα, Κεντρική Λιμνοθάλασσα, Αλυκές, Λιμνοθάλασσα Αιτωλικού).

Εναλλακτικές διαδρομές :

Μία πρώτη επιμέρους διαδρομή αφορά στην Κλείσοβα με ποικίλα ενδιαφέροντα όπως :

- Παραδοσιακά ιβάρια με πασσαλόμπηκτες καλύβες, ιχθυοφραγμούς και ψαροπαγίδες (πήρες).
- Ιστορική νησίδα Αγίας Τριάδας Κλείσοβας.
- Παραδοσιακές αλυκές Τουρλίδας.
- Οрниθοπανίδα μέσα στη λιμνοθάλασσα και στις ρηχές ακτές.

Η διαδρομή φτάνει μέχρι την Τουρλίδα. Γίνεται με όχημα και έχει μήκος περί τα 3,5 χλμ.

Μία δεύτερη επιμέρους διαδρομή αφορά στην επίσκεψη των σύγχρονων αλυκών της Άσπρης, όπως επίσης και της περιοχής του Αιτωλικού. Η διαδρομή γίνεται με όχημα και έχει μήκος περί τα 25 χλμ. από το Μεσολόγγι (χωρίς την επιστροφή σε αυτό).

Ενδιαφέροντα :

- Η διαδικασία παραγωγής του αλατιού.
- Η ιδιαίτερη ορνιθοπανίδα των αλυκών.
- Το ξωκλήσι της Παναγιάς Φοινικιάς (επίσκεψη με τα πόδια από παρακείμενη στάση του οχήματος).

- Το Αιτωλικό.
- Ψάρεμα με σταφνοκάρι.
- Ψάρεμα από τα γεφύρια.
- Ψάρεμα με πυροφάνι.
- Η ιστορική νησίδα του Ντολμά.
- Υδάτινη διαδρομή με παραδοσιακά σκάφη για επίσκεψη στα ιβάρια «Κόμμα», Σχινιάς, Προκοπάνιστος (η υδάτινη διαδρομή διαρκεί δύο ώρες πήγαινε - έλα). Υπάρχει δυνατότητα γεύματος στα ιβάρια με ψάρια που αλιεύονται εκείνη την ώρα. Στην περίπτωση αυτή υπολογίζεται και ένας αναγκαίος χρόνος περί τις δύομιση ώρες.
- Το ξωκλήσι του Αι Νικόλα.
- Το φυσικό τοπίο.
- Η ορνιθοπανίδα (κατά το χειμώνα πολύ κοντινή παρατήρηση κοπαδιών από αγριόπαπιες και φαλαρίδες).

Μία τρίτη επιμέρους διαδρομή αφορά στην επίσκεψη της ανατολικής χερσονήσου του Αχελώου. Η διαδρομή γίνεται με όχημα και έχει μήκος περί τα 25 χλμ. από το Αιτωλικό (χωρίς την επιστροφή σε αυτό).

Ενδιαφέροντα :

- Το τοπίο των εκτενών αλμυρόβαλτων της δυτικής όχθης της λιμνοθάλασσας.
- Το τοπίο των καλαμώνων.
- Η αμμολουρίδα «Λούρος».
- Τα βόσκοντα βοοειδή.
- Η ορνιθοπανίδα.

Δυσχέρειες και αναγκαίες παρεμβάσεις : Δεν υπάρχουν ιδιαίτερες δυσχέρειες ως προς τις οδικές μετακινήσεις. Για τις πλωτές διαδρομές μπορεί να γίνει προμήθεια κατάλληλων μεγαλύτερου μεγέθους πλωτών στα οποία θα τηρούνται οι προδιαγραφές ασφαλείας για τους επιβαίνοντες. Επίσης, απαιτείται κάποια συμπληρωματική υποδομή στον χώρο των ιβαριών για τους επισκέπτες (κιόσκια, τράπεζες εστίασης και τουαλέτες).

Άλλα ενδιαφέροντα της διαδρομής : Μπορούν να οργανωθούν διαδρομές ιππασίας σε συνεννόηση με το Σύλλογο Ιππέων του Αιτωλικού.

3.-Οινιάδες

Διαδρομή : Η διαδρομή αυτή αφορά στην επίσκεψη της δυτικής χερσονήσου του Αχελώου. Η διαδρομή γίνεται με όχημα και έχει μήκος περί τα 30 χλμ. από το Αιτωλικό (χωρίς την επιστροφή σε αυτό).

Ενδιαφέροντα :

- Ο αρχαιολογικός χώρος των Οινιαδών.
- Το τοπίο των δυτικών εκβολών του Αχελώου και του Διονίου (Σύμφωνα με διάφορους συγγραφείς, εκεί έγινε η Ναυμαχία της Ναυπάκτου).
- Το τοπίο των ανατολικών εκβολών του Αχελώου (ΙΧΘΥΚΑ ή Παλιοπόταμος).
- Η ορνιθοπανίδα.
- Το δάσος του Φράζου, το ποτάμιο τοπίο στο ξωκλήσι της Επισκοπής Μάστρου, η Παναγιά η Λεσινιώτισσα, το Βαλτί με τον οικισμό του '30 που κατοικούσαν οι εργαζόμενοι στην αποξήρανση της λίμνης Μελίτη, οι πηγές του Αγίου Δημητρίου, οι Εχινάδες νήσοι (δυτικά των εκβολών).
- Ο παλαιός μαϊάνδρος του Αχελώου (Παλιοπόταμος), Η Θολή και το ξωκλήσι του Αι-Γιάννη σε νησίδα της Θολής, το ιβάρι «Παλιοπόταμος» (ανατολικά των εκβολών).

Δυσχέρειες και αναγκαίες παρεμβάσεις : Απαιτούνται :

- Βελτίωση βατότητας οδού (επιδιορθώσεις υφιστάμενου ασφαλτόδρομου) μήκους περί τα 10 χλμ. αθροιστικά.
- Βελτίωση βατότητας οδού μέχρι το ιβάρι Παλιοπόταμου (χωματόδρομος σε άσφαλο) μήκους 6,5 χιλιομέτρων. Εναλλακτικά βελτίωση μόνο στο σημείο «Μικρό Βουνί» μήκους 400 μέτρων.
- Δημιουργία χώρου υποδοχής επισκεπτών (αισθητική βελτίωση, Κιόσκι ανάπαυσης – ενδιαίτησης, προθήκες τοπικών και τυποποιημένων αλιευτικών προϊόντων)

4.-Στράτος

Διαδρομή : Προτείνονται δύο εναλλακτικές διαδρομές :

- I. Η πρώτη οδηγεί στο βουνό Πεταλάς όπου τα ημίγρια βοοειδή και γουρούνια καθώς και οι αγέλες των αγρίων αλόγων (τα πολυπληθέστερα από κάθε άλλη περιοχή της Ελλάδας).

- II. Η δεύτερη οδηγεί στο Δάσος της Βελανιδιάς (το μεγαλύτερο ενιαίο δάσος ήμερης βελανιδιάς στην Ελλάδα αλλά και ένα από τα μεγαλύτερα στη Μεσόγειο).

Σημείο εκκίνησης η αρχαία Στράτος.

Ενδιαφέροντα :

- Το τοπίο του Πεταλά και η άγρια και ημιάγρια ζωή (για το I)
- Το δάσος Βελανιδιάς ως φύση, οικοσύστημα, σημαντικότερος πόρος ιδιαίτερα κατά την αρχαιότητα και μέχρι και τα μέσα του προηγούμενου αιώνα. Το βελανίδι υπήρξε το έμβλημα της αρχαίας Στράτου (για το II).
- Η Λίμνη Οζερός και η άγρια ζωή της (Βίδα, Πουλιά κλπ) (για το II).

Δυσχέρειες και αναγκαίες παρεμβάσεις : Απαιτούνται :

- Βελτίωση βατότητας οδού μήκους περί τα 4 χλμ. αθροιστικά (για το I)
- Δημιουργία μικρού συλλεκτήρα ομβρίων – ποτίστρας βοσκόντων ζώων και αλόγων (για το I)
- Βελτίωση μονοπατιού σε μήκος 1500 μέτρα (για το II)
- Κιόσκια ανάπαυσης περιηγητών
- Βελτίωση βατότητας οδού μήκους περί τα 3 χλμ. αθροιστικά (για το II)
- Αναπλάσεις - διαμορφώσεις στο παλαιό σχολείο Ματσουκίου (Δημιουργία μουσείου των φραγμάτων και της φύσης τους) (για το I)
- Αναπλάσεις - διαμορφώσεις στο παλαιό σχολείο Σκουρτούς (Δημιουργία μουσείου Βελανιδιάς, εργαστηρίου προϊόντων βελανιδιάς και εκθετηρίου τοπικών προϊόντων) (για το II)

Άλλα ενδιαφέροντα της διαδρομής :

- Το μοναστήρι καλογραιών στο Λυγοβίτσι με θέα σε όλη τη λίμνη, στον Αχελώο και στην κοιλάδα του (ακόμη και μέχρι το Αιτωλικό).
- Οικολογικά αγροκτήματα

5.-Ενδιαφέροντα μέσα στην πόλη του Μεσολογγίου

- Ο κήπος των Ηρώων.

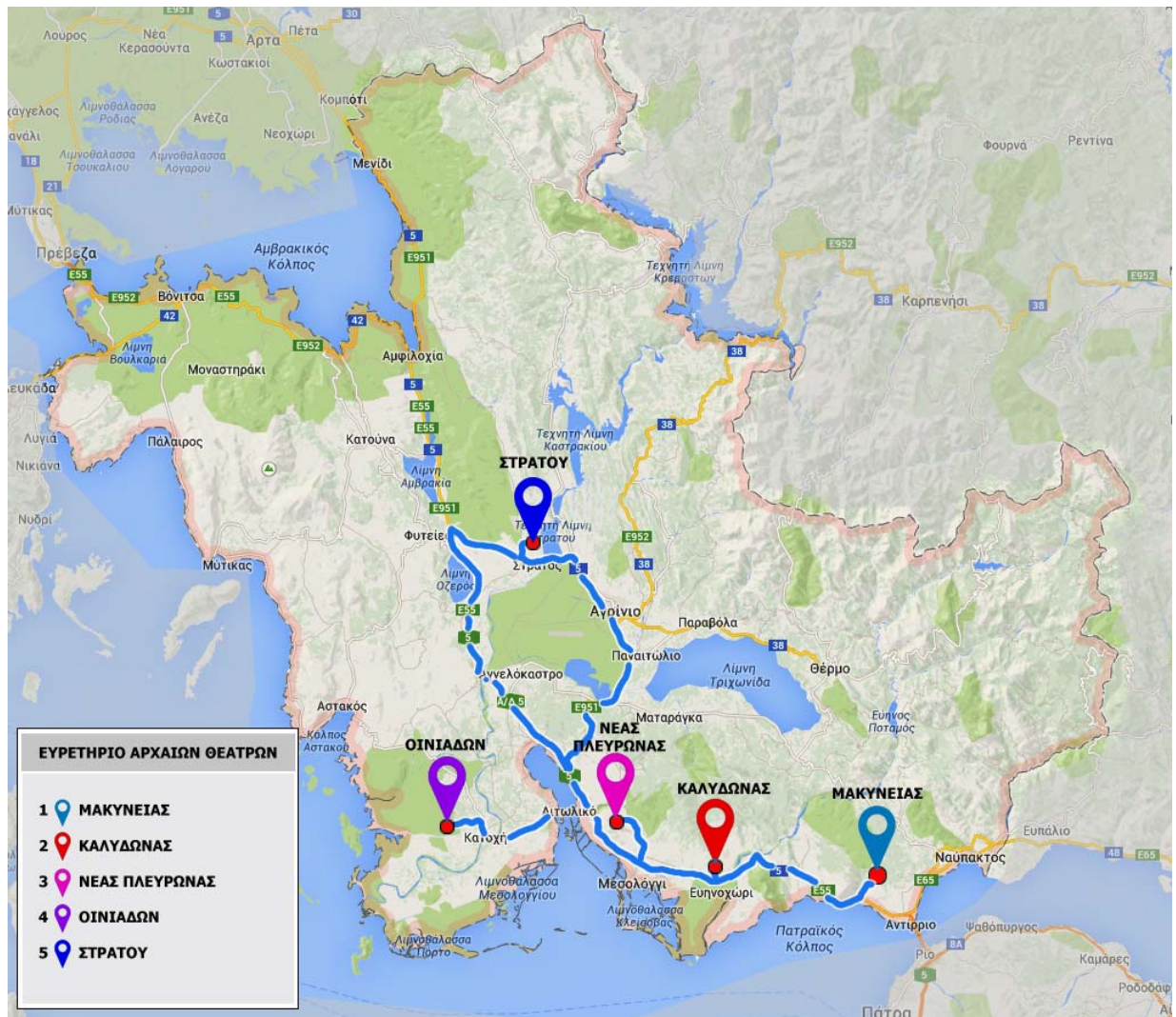
- Η πινακοθήκη (παλαιό Δημαρχείο).
- Πατρογονικό σπίτι – μουσείο Παλαμά.
- Άλλα ενδιαφέροντα (πανηγύρι του Αι Σημιού, Τρικούπεια, Ελευθέρεια, Έκθεση Σεπτεμβρίου τοπικών προϊόντων κλπ)

6.-Ενδιαφέροντα στο Αιτωλικό

- Ναός ταξιαρχών (πηγή ύδατος για τους πολιορκημένους).
- Ναός κοίμησης Θεοτόκου (δίκη Καραϊσκάκη).
- Μουσείο Βάσως Κατράκη
- Κέντρο πληροφόρησης επισκεπτών του Φορέα Διαχείρισης Λ/Θ Μεσολογγίου
- Άλλα ενδιαφέροντα (πανηγύρι Αγιαγάθης, Γιορτή Ψαριού Σεπτεμβρίου κλπ)

π

VI. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Αρχαία θέατρα Αιτωλοακαρνανίας.

ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΡΑΤΟΣ – ΟΖΕΡΟΣ - ΒΕΛΑΝΙΔΟΔΑΣΟΣ - ΣΚΟΥΡΤΟΥ

Πορτοκαλί γραμμή : Ασφαλτος

Κίτρινη γραμμή : Χωματόδρομος προς βελτίωση

Πράσινη γραμμή : Μονοπάτι προς βελτίωση

Χάρτης 2: Διαδρομή ΣΤΡΑΤΟΣ – ΟΖΕΡΟΣ – ΒΕΛΑΝΙΔΟΔΑΣΟΣ- ΣΚΟΥΡΤΟΥ

Χάρτης 3: ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΟΙΝΙΑΔΕΣ – ΠΑΛΙΟΠΟΤΑΜΟΣ
Πορτοκαλί γραμμή : Ασφαλτος / Κίτρινη Γραμμή: Χωματόδρομος για
ασφαλτόστρωση

Χάρτης 4: ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΣΤΡΑΤΟΣ – ΑΓΡΙΑ ΑΛΟΓΑ ΠΕΤΑΛΑ
Πορτοκαλί γραμμή : Ασφαλτος / Κίτρινη Γραμμή : χωματόδρομος προς βελτίωση